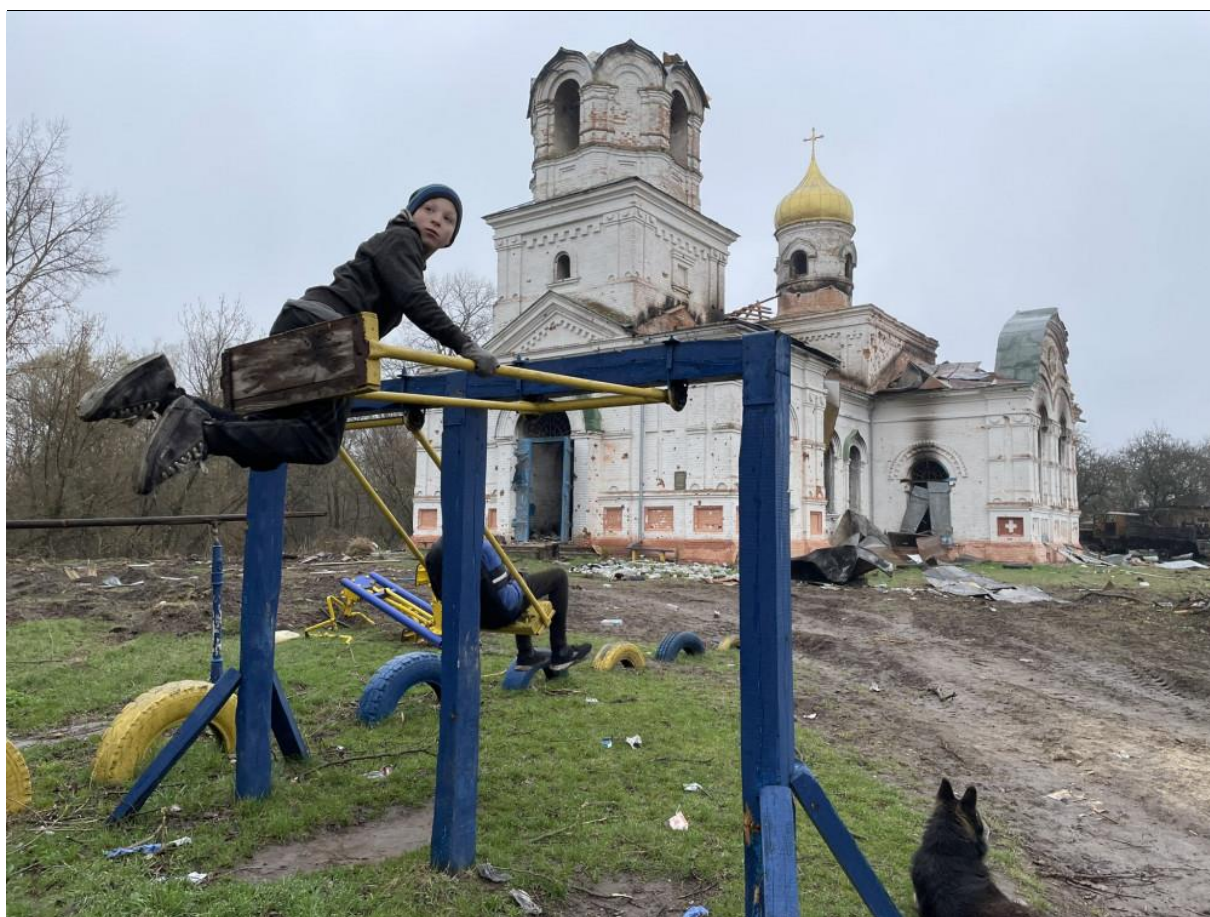

Ukraina: «Vi har sluttet å tro at dette snart går over»

Hvordan er det å jobbe som nødhjelpsarbeider i eget land? Bare to dager etter at Russland startet fullskala krig mot Ukraina 24. februar 2022, hadde Caritas en nødhjelpsplan klar som de presenterte for det internasjonale Caritas nettverket.

Av Maria Waade, seniorrådgiver Caritas Norge

Barn av krigen: En sjokkartet ny situasjon er gradvis blitt normalen i Ukraina.

Solidariteten og styrken i nettverket ble tydelig – i løpet av få dager var planen fullt finansiert. Siden har det gått slag i slag for Caritas i Ukraina, som på kort tid måtte forvandle seg til en nødhjelpsorganisasjon. Titusenvis av ukrainere meldte seg som frivillige. Mange hundre nye ansatte kom til. Rundt fem millioner mennesker har fått hjelp av de to Caritas organisasjonene i Ukraina – Caritas Ukraina og Caritas Spes. Mat, vann, hygieneartikler, reparasjon av hus, rådgivning og aktiviteter for barn er eksempler på hjelpen som gis.

Nødhjelpsarbeider i eget land

Caritas Norge har samarbeidet tett med Caritas Ukraina fra starten av krigen. Fra trygge kontorer i Oslo prøver rådgivere å hjelpe med prosjektforvaltning og administrasjon, slik at kollegaer i Ukraina kan bruke mest mulig tid på førstelinjearbeid. Det er vanskelig å holde kontakt og kommunisere. Teams-møter avbrytes av strømbrydd, før kollegaer i Ukraina kobler seg på via satellitt-løsninger, men da bare så vidt skimtbare på det mørke kontoret der lyset har gått. Kulden kjennes ikke gjennom Teams, men anes gjennom bruk av jakker og skjerf innendørs. Åtte grader på kontoret, forteller en.

Ofte er det ikke trygt å reise inn til kontoret. Mye arbeid gjøres fra bomberom. Det blir en vane. Det viktige arbeidet skjer der de mest sårbare menneskene er – de som har mistet hjemmet sitt, flyktet, er avhengig av andre for husly, mat og medisiner. I mellomtiden skal prosjektrresultater følges opp, rapporter skrives, regnskap kontrolleres. Fra bomberom svarer de ansatte på e-poster fra kollegaer i Norge og andre land. Iblant er det vanskelig å konsentrere seg. Skillet mellom «de sårbare barna» i prosjektrapportene, og egne barn, blir visket ut. Å være nødhjelpsarbeider i eget land er meningsfullt, men tungt.

Fra sjokk til hverdag

Det var en helt annen stemning i begynnelsen, sier Pavlo Oltarzhevskyi, leder for prosjektene Caritas Norge finansierer i Ukraina.

Han har arbeidet hele livet i privat næringsliv, men etter invasjonen i februar, ønsket han å bidra i det humanitære arbeidet og fikk jobb i Caritas.

Det som skjedde var så uvirkelig, som på en film. Det kunne umulig være sånn den nye hverdagen skulle bli. Vi kjente på sinne og sjokk, men også mye vilje til å hjelpe, gjøre noe, få dette avsluttet, forteller han.

Så ble den sjokkerte nye situasjonen gradvis normalen likevel. Folk er fysisk trøtte, av vanskelige forhold, dårlig søvn og kulde. Men den tyngste utmattelsen handler om at håpet og fremtidsutsiktene får kjørt seg. Den voldsomme energien som kom av å være opprørt over urettferdigheten i det hele, glir hos mange over i en mer tærende oppgitthet.

Det er som vi alle har blitt mye mer enn ett år eldre siden februar 2022», sier Pavlo.

Utmattelse preger befolkningen som er blitt igjen i Ukraina etter ett år med krig, forteller Pavlo Oltarzhevskiy. Han er ansvarlig for prosjektene Caritas Norge finansierer i landet.

Ødeleggelse fra mange hold

Mange endringer blir først synlige litt gradvis. Bombingen, ødeleggelsen, skader og dødsfall – det er umiddelbart og dramatisk.

Sist jeg besøkte noen av de hardt rammede byene i østre Ukraina, slo det meg hvordan hele befolkningsprofilen har endret seg. De som har hatt midler og har drevet hjørnesteinsbedrifter har låst, lukket og flyktet fra Ukraina, eller i det minste til en annen del av landet, forteller Pavlo.

Det er mange stengte dører og nedlukkede butikker og småbedrifter. Kanskje ikke like truende som et bombeangrep eller miner som eksploderer, men på lang sikt er det nesten like skremmende og ødeleggende. Om krigen tar slutt, hva slags samfunn vil Ukraina ha blitt? Hvem er igjen? Og hvordan klarer de seg?

Dette perspektivet tar Caritas Ukraina høyde for når de går inn i sitt andre år som nødhjelpsorganisasjon. Fremdeles er det store, og dessverre voksende behov for det mest grunnleggende – mat, vann, trygge og varme boliger, gode sanitærforhold og tilgang til helsetjenester. Men i tillegg, innhentes folk nå av slitenheten over krig som drar ut i tid, og de mer snikende konsekvensene av det. Ukrainere forteller om sterkt samhold, solidaritetsfølelse og kampvilje. Men utmattelse, flukt, konstant bekymring og usikkerhet, tap av jobb, skolegang, familie, venner og rutiner tærer for mange på psykisk overskudd og på relasjoner. Det er ikke uten grunn at vold i nære relasjoner øker i familier som lever i krig og på flukt, at helseproblemer forverres og at de som allerede hadde et vanskelig liv før krigen, får det verre.

Å motvirke håpløshet

Før krigen var Caritas-nettverket i Ukraina en stor frivillig aktør som først og fremst jobbet med å hjelpe ukrainere som på ulike måter falt utenfor. De er godt kjent i befolkningen og har gode kontaktnettverk med kommunale og statlige tjenester. Dette blir viktig i året som kommer. Jo lenger folk lever i krig, jo viktigere blir det å ikke bare prioritere akutte behov, men også forebygge langvarige helse- og sosialrelaterte problemer, i den grad det er mulig.

Og mer tid i krig kommer det til å bli.

Vi har ingen illusjoner lenger om at dette snart går over, sier Pavlo.

Caritas Norge fortsetter å arbeide tett med kollegaer i Ukraina. Men høflighetsfrasene i begynnelsen av Teams-møtene blir hulere. Svaret fra ukrainske kollegaer på «Hvordan går det?» har alt for lenge vært at det ikke bare går dårlig, det går dårligere.

Når krigen går inn i sitt andre år, begynner for alvor fasen som ikke bare handler om å skaffe nok mat og varme boliger, men om å holde motet oppe. Det finnes ingen magisk formel for det, men om noe, er samholdet og det imponerende frivillige engasjementet i Caritas-nettverket i Ukraina en sterk motvekt til håpløshet.

FAKTA:

- Ukraina har rundt 44 millioner innbyggere. For øyeblikket er rundt 9 millioner registrert som flyktninger i andre europeiske land, og ca. 6 millioner er internt fordrevet.
- Mer enn 80% av den fordrevne befolkningen er kvinner og barn, etterfulgt av eldre over 60 år